

Рубашка В. П. доц., Фесенко Н. С. доц.

Українська інженерно-педагогічна академія, Харків

Підтримка інноваційної діяльності в закладах освіти

У світовій економіці спостерігається стійка тенденція до зміни структури ринку на користь зростання ринку інтелектуальної власності (15% ВВП). Інтелектуальну власність (ІВ) можна визначити як законодавчо забезпечені права на продукт розумової діяльності людини або групи людей у промисловій, виробничій, науково-дослідницькій, художній, мистецькій та інших галузях. Законодавче забезпечення прав на інноваційні винаходи, художньо-мистецькі твори, виробничі удосконалення базується на нормативно закріплених можливостях кожного володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної активності. Права на продукти інноваційної діяльності є нематеріальною цінністю, вони закріплюються за творцями і можуть використовуватися іншими особами за умови погодження.

Уперше за багато років незалежності України позитивним кроком у галузі інтелектуальної власності (ІВ) передбачається реформа захисту інтелектуальної власності в рамках Національної Стратегії інтелектуальної власності. Як зазначено на сайті Національного офісу інтелектуальної власності (НОІВ), Стратегія являє собою комплекс заходів, що реалізуються державою з метою стимулювання і підтримки ефективного створення, використання, впровадження і охорони об'єктів права інтелектуальної власності на національному рівні [1]. Стратегія інтелектуальної власності підвищує здатність країни генерувати економічно цінні активи у сфері інтелектуальної власності. Зазначена Стратегія має на меті сприяння країнам у розвитку інтелектуального потенціалу та є логічним продовженням процесу удосконалення сфери інтелектуальної власності в Україні.

Майбутня діяльність випускників усіх ЗВО України так чи інакше буде пов'язана з інноваційною працею. Тому кожен випускник повинен мати загальні уявлення про те, що відноситься до інтелектуальної власності, як

можна охороняти власні авторські розробки і в яких випадках і яким чином можна використати чужий інтелектуальний продукт. За даними Укрпатенту, 2019 р. активізувалася діяльність винахідників, які у порівнянні з 2018 р. подавали більше заявок на оформлення охоронних документів (табл. 1) [2].

Таблиця 1.

Показники надходження та розгляду заявок і реєстрації охоронних документів за 2019 рік [2]

Об'єкти промислової власності	2018	2019	2019 до 2018 (%)
Усього надійшло заявок	54 781	57 182	104,4
Винаходи	2469	2255	91,3
Корисні моделі	8620	8412	97,6
Промислові зразки	2297	2599	113,1
Знаки для товарів і послуг	15877	17322	109,1
Усього зареєстровано	29 270	30 591	104,5

У аналітичному звіті «Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 9 місяців 2019 р.» державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» зазначено, що протягом 9 місяців 2019 р. найбільш активними серед національних заявників-юридичних осіб були організації, які працюють у галузі «Освіта» й «Наукові дослідження та розробки» (90,8% заявок), і лише 9,2% заявок припадає на інші галузі. Кількість заявок на винаходи і корисні моделі від юридичних осіб у галузі «Освіта» зросла на 5,4%, кількість заявок у галузі «Наукові дослідження та розробки» зменшилася на 4,5% порівняно з відповідним періодом попереднього року. Кількість заявок, поданих закладами освіти, щороку перевищує кількість заявок, поданих науковими організаціями [3, с. 23].

Найбільш активними за 9 місяців 2019 р. були організації, підпорядковані Міністерству освіти і науки України (МОН України), Міністерству охорони здоров'я України (МОЗ України), Національній академії наук України (НАН

України), Національній академії медичних наук України, Національній академії аграрних наук України.

Заявниками МОН протягом аналізованого періоду подано 2 772 заявки 47,8% від загальної кількості заявок, поданих юридичними особами); МОЗ України – 1 449 (25,0 %), НАН України -523 (9,0%), Національній академії медичних наук України – 193 (3,3 %); Національній академії аграрних наук -136 (2,3%). Серед вищих навчальних закладів, підпорядкованих МОН України, які показали найвищу активність за 9 місяців 2019 р. у звіті «Укрпатенту» названі такі: Національний університет харчових технологій, КПІ ім. Ігоря Сікорського, Національний університет біоресурсів і природокористування України, НТУ «ХПІ», Таврійський державний агротехнологічний університет, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, Вінницький національний технічний університет, Одеська національна академія харчових технологій, ХАІ, Національний університет «Львівська політехніка» [3, с. 26].

Статистичні дані свідчать про наявність інтелектуальної власності в Україні, однак головною перешкодою залишається відсутність розробки механізму їх комерціалізації. Реформа вищої школи в Україні націлена на підготовку інноваційно-орієнтованого спеціаліста, здатного включатися в складні виробничо-технологічні процеси, приймати відповідальні управлінські рішення, бути готовим до міжнародного співробітництва, спроможного виводити на зовнішній ринок конкурентоспроможну продукцію вітчизняного виробництва.

Непрофесіоналізм вітчизняної інтелігенції в питаннях охорони інтелектуальної власності пояснюється тим, що традиційно в системі української освіти не було передбачено спеціального навчання основам інтелектуальної власності в рамках обов'язкових курсів на основі відповідної концепції. Не проводилось системної роботи над створенням відповідних програм стосовно підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів [4].

Як показало дослідження «Аналіз потреб працівників закладів освіти у

сфері охорони інтелектуальної власності», проведене у вересні 2019 р. викладачами кафедри креативної педагогіки і інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії серед працівників закладів освіти м. Харкова, знання у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної діяльності у науково-педагогічній спільноті є недостатніми або зовсім відсутні. Проведене соціологічне дослідження було пілотним (експертним) опитуванням. Опитування проводилось методом анкетування [5, с. 76].

Метою опитування було отримання та узагальнення інформації щодо потреби працівників закладів освіти у знаннях в області охорони інтелектуальної власності, а одним із завдань – з'ясування наявності необхідних компетентностей у працівників закладів освіти для забезпечення ефективної роботи закладу, в якому вони працюють, а також оцінка їх рівня володіння певними знаннями, вміннями та навичками, зокрема щодо ІВ.

Однією із складових забезпечення ефективної роботи організації є наявність необхідних знань, вмінь та навичок у її працівників. Переважна більшість опитаних респондентів вважають, що вони мають такі знання, вміння та навички (84%). 16% вагались з відповіддю на це запитання. Таких респондентів, що не мають необхідних знань, вмінь та навичок для забезпечення ефективної роботи закладу, немає (0%) [5, с. 77].

Під час опитування респондентам було запропоновано оцінити їх рівень володіння певними вміннями і навичками та знаннями з запропонованих наукових дисциплін. За результатами опитування найкраще експерти володіють вмінням та навичкам, що пов'язані з комунікативними здібностями опитаних, використанням інформаційних технологій, плануванням роботи:

- керувати аудиторією, відчувати її настрої (96%);
- чітко і конкретно формулювати смисл поставленого завдання (92%);
- планувати власну роботу (88%);
- працювати з комп'ютером на рівні користувача (75%);
- чітко дотримуватися правил доброчесності текстів (71%);
- використовувати останні досягнення в області сучасних

інформаційних технологій (68%).

Найнижче були оцінені вміння щодо інтелектуальної власності, а саме:

- здатність управляти творчою діяльністю при створенні об'єктів інтелектуальної власності (40%);
- аналізувати інформаційні ресурси сфери інтелектуальної власності (32%);
- виявляти і ідентифікувати об'єкти інтелектуальної власності (32%);
- володіти методикою проведення експертизи об'єктів інтелектуальної власності: винаходів, корисних моделей, промислових зразків і знаків для товарів та послуг (28%).

Найнижчий рівень знань у опитаних з іноземної мови (20%), моделювання в системі інтелектуальної власності (28%), систему освіти США та ЄС (33%), права інтелектуальної власності (36%). Майже не користуються педагогічні працівники у своїй роботі знаннями з управління інтелектуальною власністю (8%) та з права інтелектуальної власності (4%). Знання про систему освіти США і ЄС респонденти взагалі ніколи не застосовують у своїй практиці. Саме ці дисципліни були зазначені респондентами як такі, рівень знань з яких найнижчий.

Таким чином, переважна більшість опитаних респондентів вважають, що вони мають знання, вміння та навички для забезпечення ефективної роботи організації. Найкраще експерти володіють вміннями та навичками, що пов'язані з комунікативними здібностями опитаних, використанням інформаційних технологій, плануванням роботи. Найнижче були оцінені вміння щодо інтелектуальної власності. Дослідження доводить, що опитані працівники закладів освіти м. Харкова потребують вмінь, навичок та знань у сфері охорони інтелектуальної власності.

Виходячи з викладеного вище, зробимо такі висновки:

1. Нагальною потребою сьогодення є професійний розвиток (підвищення кваліфікації, стажування або навчання у магістратурі) працівників закладів освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Необхідна

подальша робота щодо створення моделі професійної компетентності педагогічного і науково-педагогічного працівника стосовно прав на об'єкти інтелектуальної власності. Потребують розробки алгоритми підвищення кваліфікації для різних категорій працівників освіти, їх змістовне наповнення і, як результат, розробка технології, що забезпечить досягнення задекларованих результатів.

2. Поліпшення якості освітнього процесу в магістратурі, забезпечення академічної доброчесності безпосередньо пов'язано з управлінням процедурною складовою зазначених процесів і потребує вдосконалення чинних і розробки нових механізмів забезпечення якості освіти в конкретному ЗВО.

Література:

1. Сайт Національного офісу інтелектуальної власності. – Режим доступу : <http://nipo.org.ua/activity/stvorenniya-efektivnogo-navchalnogo-centru-u-sferi-intelektualnoi-vlasnosti-iv>
2. Сайт Укрпатенту. – Режим доступу : <https://ukrpatent.org/uk/articles/2019-year-expert>
3. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності за 9 місяців 2019 р. – Режим доступу : <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-9m-2019.pdf>
4. Рубашка В. П., Фесенко Н. С. Влияние высшей школы на развитие социального и интеллектуального капиталов общества / В. П. Рубашка, Н. С. Фесенко // Research and Innovation: Collection of scientific articles. – Yunona Publishing, New York, USA, 2019. – Р. 176-179. – Режим доступу : <http://conferencii.com/files/archive/2019-02.pdf>
5. Kovalenko, O., Luniachek, V., Fesenko, N., Timaniuk, V., Rubashka, V., Ruban, N., Brovdii, A., & Kulakovskiy, O. (2020). Professional Development of Ukrainian Higher Education Staff in Intellectual Property: monograph (V. Luniachek (ed.); 1st ed.). Kindle Direct Publishing Platform. 138 p.